

Vereniging voor Mededingingsrecht

Energiecrisis Europa

Monique van Oers (ACM)
Marinus Winters (Allen & Overy)

19 januari 2023

Inleiding

Het energiebeleid van de afgelopen 20 jaar in een notendop

Belangen Elektriciteitswet en Gaswet

Betaalbaarheid

- Regulering van het net
- Liberalisering van de energiemarkten: m.n. productie en levering
- Was succesvol: veel nieuwkomers, hoge switch percentages

Duurzaamheid

- Europese target, maar
- Nationaal beleid
- Kwam in Nederland traag op gang

Voorzienings- en leveringszekerheid

- Voorzieningszekerheid is onderdeel regulering netbeheerders
- Monitoringsverplichting voor leveringszekerheid lidstaten
- Onderdeel van de Europese Energie-Unie

Maar sinds medio 2021

Gas

- Werden de gasopslagen, waarvan capaciteit groot deel in handen was van Gazprom, niet meer gevuld
 - Europese Commissie is daarnaar onderzoek gestart
- Na start oorlog Ukraine is import van gas uit Rusland gezakt naar ongeveer 9%
- Krapte en nervositeit hebben de prijzen opgedreven

Elektriciteit

- Prijzen op de groothandelsmarkt zijn sky high

Toezicht van de ACM op retailmarkten energie in beweging

- Ontstaan van het landschap
 - Waar komen we vandaan? Hoe houdt ACM toezicht?
- Schokbestendigheid van het landschap?
 - Hoe opereren we in deze crisistijd? Wat kan ACM doen?
- Welk landschap zien we voor ons?
 - Wat zijn vragen en uitdagingen voor de toekomst?

*Betrouwbaarheid / Leveringszekerheid / Consumentenbescherming
/ Betaalbaarheid / Mededinging*

Ontstaan retailmarkten voor levering energie

2004 liberalisering energiemarkten

- Consumenten keuzevrijheid
- Groeiend aantal energieleveranciers
- Markt niet helemaal vrij – gereguleerd
 - vergunningvereiste (gecontroleerde toetreding)
 - bijzondere regels consumentenbescherming (in aanvulling op reguliere regels consumentenbescherming)
 - bijzondere regeling tbv voortzetting levering bij intrekking vergunning
 - vangnetregeling (toezicht op prijzen kleinverbruikers)

Leveranciersvergunningen

- Verbod om zonder vergunning elektriciteit of gas te leveren aan kleinverbruikers - artikel 95a Elektriciteitswet 1998 en artikel 43 Gaswet.
- Verplichting vergunninghouder: levering elektriciteit/gas op betrouwbare wijze en tegen redelijke tarieven & voorwaarden
- ACM verleent vergunningen (gemandateerde bevoegdheid)
- Toewijzing als leverancier beschikt over benodigde *organisatorische, financiële en technische* kwaliteiten
- Uitwerking in Besluiten vergunningverlening gas en elektriciteit (beperkte invulling > relatief lage toetredingsdrempels). ACM beoordeelt verder administratieve processen (*Toetsingskader AO/IC*) en jaarlijks globaal de financiële positie

Meer leveranciers – meer concurrentie

- Toename aantal actieve leveranciers (<10 naar >60)
- Markt nog wel behoorlijk geconcentreerd (grootste 3 leveranciers totaal marktaandeel van circa 70%)
- Concurrentie gestaag op gang gekomen
 - Prijsvergelijkers
 - Prikkels tot overstappen (welkombonussen)
 - Opkomst vaste contracten (met maximering opzegvergoeding)
- Toename diversiteit product-aanbod en service
- Ieder jaar meer overstappers
 - Prijs, groene stroom, duurzame leverancier, service

Succes liberalisering (2004 – 2021)

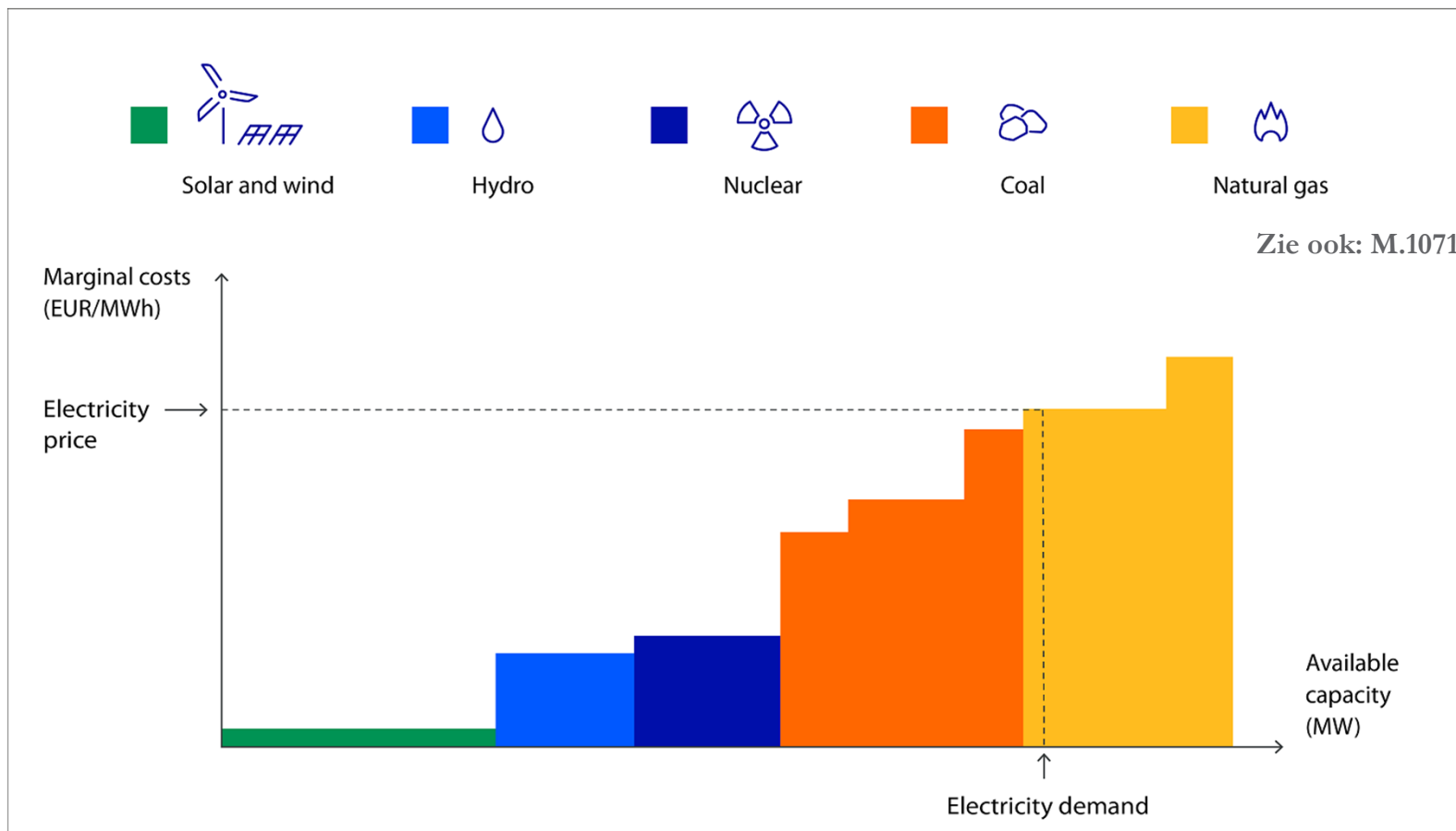
- Concurrentie levert successen
- Concurrentie levert ook risico's maar worden gemitigeerd
 - Consumentenbescherming – actief toezicht ACM
 - Vangnetregeling (prijsbescherming voor de 'slapende consument')
 - Faillissementen – Besluit leveringszekerheid
 - Gecontroleerde vergunningintrekking door ACM bij (dreigend faillissement)
 - Twee fases: eerste en tweede 'vensterperiode'
 - 1ste periode: (curator) leverancier kan klantenbestand verkopen aan andere leverancier
 - 2de periode: overgebleven klanten worden (door netbeheerder) naar rato verdeeld over leveranciers ('restverdeling' / zgn. SLR-procedure)
 - > zorgt voor voortzetting levering aan alle afnemers; nadeel mgl verlies voorschotten en welkombonus (en nieuw contract met andere tarieven /voorwaarden)

Groothandelsmarkten elektriciteit en gas

Inleiding

Basics elektriciteitsmarkt: Als gevolg van de merit order is de gasprijs een belangrijke driver voor de elektriciteitsprijs

Groothandelsmarkt gas

Maatregelen die leveringszekerheid gas moeten waarborgen

Verordening (EU) 2022/1032 wat betreft gasopslag

- Lidstaten zijn verplicht om vanaf november 2023 gasopslagen voor 90% (totale capaciteit/lidstaat) gevuld te hebben
 - Verordening bevat tussentijdse streefdoelen die verschillen per lidstaat
- Verwezenlijking door subsidie/compensatie
- Certificering van gasopslagbeheerders door ACM
 - Geen certificering als een persoon die direct of indirect zeggenschap heeft over beheerder, de energievoorzieningszekerheid in gevaar kan brengen

Verordening (EU) 2022/1369 inzake gecoördineerde maatregelen ter reductie van de gasvraag

- Lidstaten trachten naar beste vermogen hun gasverbruik in de periode van 1 augustus 2022 tot en met 31 maart 2023 met ten minste 15 % te reduceren
- Tenzij Commissie een voorstel voor Unie-alarm indient indien zij van oordeel is dat er zich een substantieel risico van een ernstig gasleveringstekort voordoet of indien er een uitzonderlijk hoge gasvraag is
 - In dat geval zijn lidstaten verplicht om gasverbruik met 15% te reduceren
- Maatregelen moeten duidelijk worden omschreven, zijn transparant, proportioneel, niet-discriminerend en controleerbaar. Daarbij mogen de maatregelen o.a. de concurrentie of de goede werking van de interne gasmarkt niet onnodig verstoren en de gasleveringszekerheid van andere lidstaten of van de Unie niet in het gedrang brengen

Groothandelsmarkt gas

Maatregelen die betalbaarheid gas moeten waarborgen

Verordening (EU) 2022/2576 inzake de bevordering van solidariteit via een betere coördinatie van de aankoop van gas, betrouwbare prijsbenchmarks en de uitwisseling van gas over de grenzen heen

- EC gaat via tender een contract aan met een “dienstverlener”
- Dienstverlener bundelt vraag naar gas met behulp van IT-platform en vraagt offertes op bij leveranciers
- Lidstaten nemen passende maatregelen om er voor te zorgen dat aardgasbedrijven meedoen met de gezamenlijke inkoop
 - Lidstaten met gasopslagen (zoals NL) verplichten hun aardgasbedrijven om voor 15% van de vulverplichting van gasopslagen mee te doen
- Aardgasbedrijven die meedoen met gezamenlijke inkoop mogen betere voorwaarden bedingen mits in overeenstemming met 101/102 VWEU, “zoals door de Commissie kan worden gespecificeerd in een besluit overeenkomstig artikel 10 Verordening 1/2003”
 - Unicum!?

Verordening (EU) 2022/2578 tot vaststelling van een marktcorrectiemechanisme om de burgers en de economie te beschermen tegen buitensporig hoge prijzen

- Tijdelijk marktcorrectiemechanisme voor orders die worden geplaatst voor de handel in TTF derivaten en aan andere virtuele handelspunten gekoppelde derivaten om perioden van buitensporige gasprijzen in de Europese Unie te beperken als die afwijken van de wereldmarktprijzen
- Akkoord op 19 december 2022: lang over onderhandeld
- Het marktcorrectiemechanisme wordt geactiveerd wanneer de door ICE Endex B.V., Nederland gepubliceerde afwikkelingsprijs van front-month-TTF-derivaten:
 - drie werkdagen hoger is dan 180 EUR/MWh; en
 - gedurende de hiervoor bedoelde periode 35 EUR hoger is dan de referentieprijs
- In dat geval aanvaarden marktpg geen orders op TTF met prijzen die EUR 35 boven referentieprijs liggen (dynamische biedlimiet)

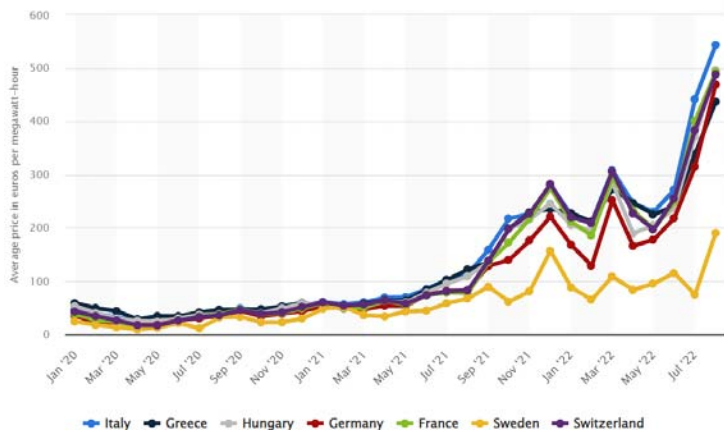
Groothandelsmarkt elektriciteit

Maatregelen die betalbaarheid elektriciteit moeten waarborgen

Verordening 2022/1854 introduceert een *revenue cap* van EUR 180/MWh voor de “inframarginals”

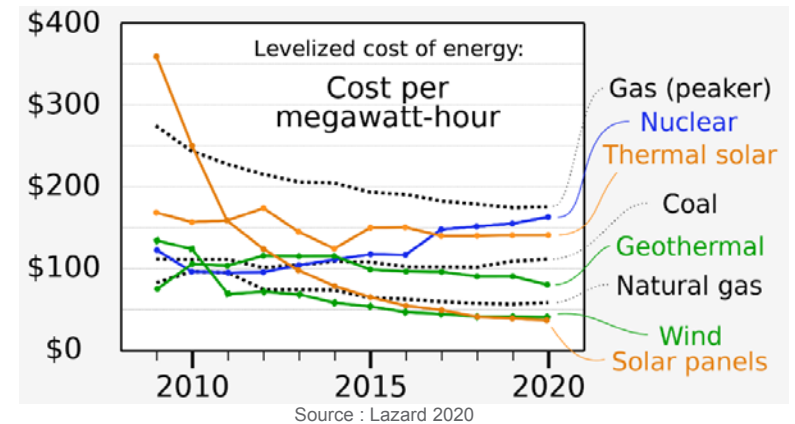
Niet lager dan redelijke verwachtingen van marktpartijen

- In afgelopen decennia, waren gemiddelde piekprijzen constant significant lager dan 180 €/MWh
- Investeerders hebben op die basis geïnvesteerd

Hoger dan “LCOE” voor meeste duurzame technologieën

- Laat producenten toe hun investeringen en operationele kosten terug te verdienen
- Laat een behoorlijke marge tussen de redelijke LCOE en de cap: mag niet leiden tot stopzetten van investeringen in duurzame elektriciteit

Groothandelsmarkt elektriciteit

Jetten en van Rij hebben op 30/11/2022 een Kamerbrief gezonden, waarin hoofdlijnen Nlse cap uiteengezet worden

Duurzame elektriciteit

- EUR 130/MWh, tenzij basisbedrag onder SDE-subsidie hoger is
- Biomassabrandstoffen: EUR 240/MWh

Kolencentrales

- Er komt een variabele cap, die afhangt van de marginale kosten van de productie van of electriciteit dmv kolen

Terugwerkende kracht

- Deze wet zal met terugwerkende kracht op 1 december 2022 in werking treden

Te verwachte opbrengst

- EUR 1.8 bio

Cap van toepassing op

- 90 % van de omzet (en dus niet op de kosten of winst) boven EUR 130/MWh
- Gerealiseerde marktomzetten
- Interne transacties binnen groepen
- Geaggregeerde omzetten/maand

Cap niet van toepassing op

- Installaties < 1 MW
- “Balancing” en “redispatch”

- Gelijk aan de voorgestelde cap in België
 - Dik boven de gemiddelde weekprijzen voor de start oorlog in Ukraine van EUR 40/MWh – 70/MWh
- In praktijk betekent dit dat kolencentrales EUR 40/MWh kunnen verdienen
- Ministers hebben meer tijd nodig om deze wet te implementeren, maar verordening verplicht lidstaten om deze wet te implementeren op 1 december 2022
- Zal worden gebruikt om prijsplafond te kunnen betalen

Groothandelsmarkt elektriciteit

Wet tijdelijke solidariteitsbijdrage

Solidariteitsbijdrage

- 33% van overwinsten
- Overwinst
 - *de in het bijdragejaar genoten belastbare winst of het in het bijdragejaar genoten Nederlandse inkomen voor zover die belastbare winst, onderscheidenlijk dat Nederlandse inkomen, meer bedraagt dan 120% van de referentiewinst*
- Referentiewinst
 - *het gemiddelde van de belastbare winst of het Nederlandse inkomen over de vier boekjaren die voorafgaan aan het bijdragejaar of, indien meer dan een boekjaar aanvangt in het kalenderjaar 2022, aan de bijdragejaren*

Van toepassing op

- *economische activiteiten op het gebied van winning van koolwaterstoffen, mijnbouw, de raffinage van aardolie of de vervaardiging van cokesovenproducten*

Juridische basis noodverordeningen: artikel 122(1) VWEU

Article 122(1) VWEU

1. Onverminderd de overige procedures waarin de Verdragen voorzien, kan de Raad op voorstel van de Commissie in een geest van solidariteit tussen de lidstaten bij besluit de voor de economische situatie passende maatregelen vaststellen, met name indien zich bij de voorziening van bepaalde producten, in het bijzonder op energiegebied, ernstige moeilijkheden voordoen.

2. In geval van moeilijkheden of ernstige dreiging van grote moeilijkheden in een lidstaat, die worden veroorzaakt door natuurrampen of buitengewone gebeurtenissen die deze lidstaat niet kan beheersen, kan de Raad op voorstel van de Commissie, onder bepaalde voorwaarden financiële bijstand van de Unie aan de betrokken lidstaat verlenen. De voorzitter van de Raad stelt het Europees Parlement van het genomen besluit in kennis.

Relevantie?

- Beroep mogelijk bij HvJ: ExxonMobil
- Afwijkende procedure (bypass EP)
- Artikel 122(1)/(2) gebruikt in economische en financiële crisis (ESF/ESM) en COVID crisis
- Artikel 122(1) ligt voor de hand t.a.v. reductiemaatregelen voor gas (EU) 2022/1369, maar minder t.a.v. betaalbaarheid?

Retailmarkten elektriciteit en gas

Marktschokken op retailmarkt energie (2021 – heden)

- Marktschok als gevolg van economische inhaalslag na corona en oorlog in Oekraïne
- Gevoelde gevolgen op retailmarkt
 - Faillissementen
 - Hoge prijzen

> maatschappelijke onrust
- Minder dynamiek op de markt (minder switchen en minder gevarieerd aanbod)

*Betrouwbaarheid / Leveringszekerheid / Consumentenbescherming /
Betaalbaarheid / Mededinging*

Intensivering toezicht ACM – vergunningen

- Vergunningverlening: eisen financiële kwaliteiten aangescherpt (okt. 2022 - Stcrt 2022, 26273)
- Aanscherping toezicht op leveranciers (okt. 2022 – Stcrt 26417): Beleidsregel betrouwbare levering en continuïteit
- Extra eisen op gebied van:
 - ondernemingsplan, financiële positie en inkoopstrategie
 - aantonen voorbereiding op prijsschommelingen plotselinge stijging vraag of wanbetaling klanten
 - risicomanagement
- Voldoet leverancier niet aan extra eisen = herstelplan indienen

Intensivering toezicht ACM - vergunningen

- Beleidsregels opgesteld met input vanuit sector en andere stakeholders
- Aanscherping vergunningseisen mogelijk effect op toetreding (mededinging) maar gerechtvaardigd gezien belang dat met doel dat wordt gediend: risico-beperking en verzekeren continuïteit
- Beleidsregels binnen kader van huidig wettelijk kader. Mogelijk verdere uitbreiding na inwerkingtreding nieuwe Energiewet (mgl extra regels tav geschiktheid bestuurders?)

Betrouwbaarheid / *Leveringszekerheid* /
Consumentenbescherming / *Betaalbaarheid* / *Mededinging*

Intensivering toezicht ACM - vangnetregeling

- Leverancier dient redelijke tarieven te hanteren. ACM kan met maximum tarief ingrijpen – zgn vangnetregeling ex artikel 95b Elektriciteitswet 1998 en artikel 44 Gaswet
- Oorsprong: marktwerking maar voorkomen dat leveranciers hoge tarieven hanteren voor ‘slapende afnemers’ om daarmee goed bod te kunnen doen aan ‘switchers’
- Geen ‘overall’ beoordeling redelijkheid winst leverancier
- Beoordelingsmodel focust op de inkoopkosten en de brutomarge (uitgaande van kosten die leverancier daadwerkelijk maakt)
- ACM heeft beoordelingsmodel niet openbaar gemaakt om margeconvergentie te voorkomen. Formeel besluit veelal niet nodig. Slechts twee keer maximum-tarief vastgesteld waarvan één keer vernietigd door het CBb. (ECLI:NL:CBB:2022:140)

Intensivering toezicht ACM - vangnetregeling

- 2023: ACM start met intensivering vangnetregeling
- Intensivering zorgt voor extra zekerheid over redelijkheid van tarieven.
- Omdat vanaf 1 januari de overheid groot deel van de energiekosten voor haar rekening neemt (energieplafond), heeft ook overheid belang bij redelijkheid tarieven.
- Uitgangspunt blijft dat tarieven op basis van marktwerking tot stand komen. En hoge tarieven zijn (vooral) gevolg van hoge inkoopkosten.

*Betrouwbaarheid / Leveringszekerheid / Consumentenbescherming /
Betaalbaarheid / Mededinging*

Hoge tarieven - interventie: prijsplafond

- EZK: vanaf 1 januari 2023 prijsplafond op energie voor alle huishoudens en andere kleinverbruikers
 - Gas: maximale tarief € 1,45 per kuub tot verbruik van 1.200 kuub
 - Elektriciteit: maximale tarief € 0,40 per KWh tot verbruik 2.900 kWh
 - Voor energieverbruik boven volumegrens: gewoon marktprijzen (tarief conform energiecontract)
 - Politieke gevoeligheid: gaat regeling niet leiden tot overwinsten energieleveranciers?
- => *Belang van mededinging*

*Betrouwbaarheid / Leveringszekerheid / Consumentenbescherming /
Betaalbaarheid / Mededinging*

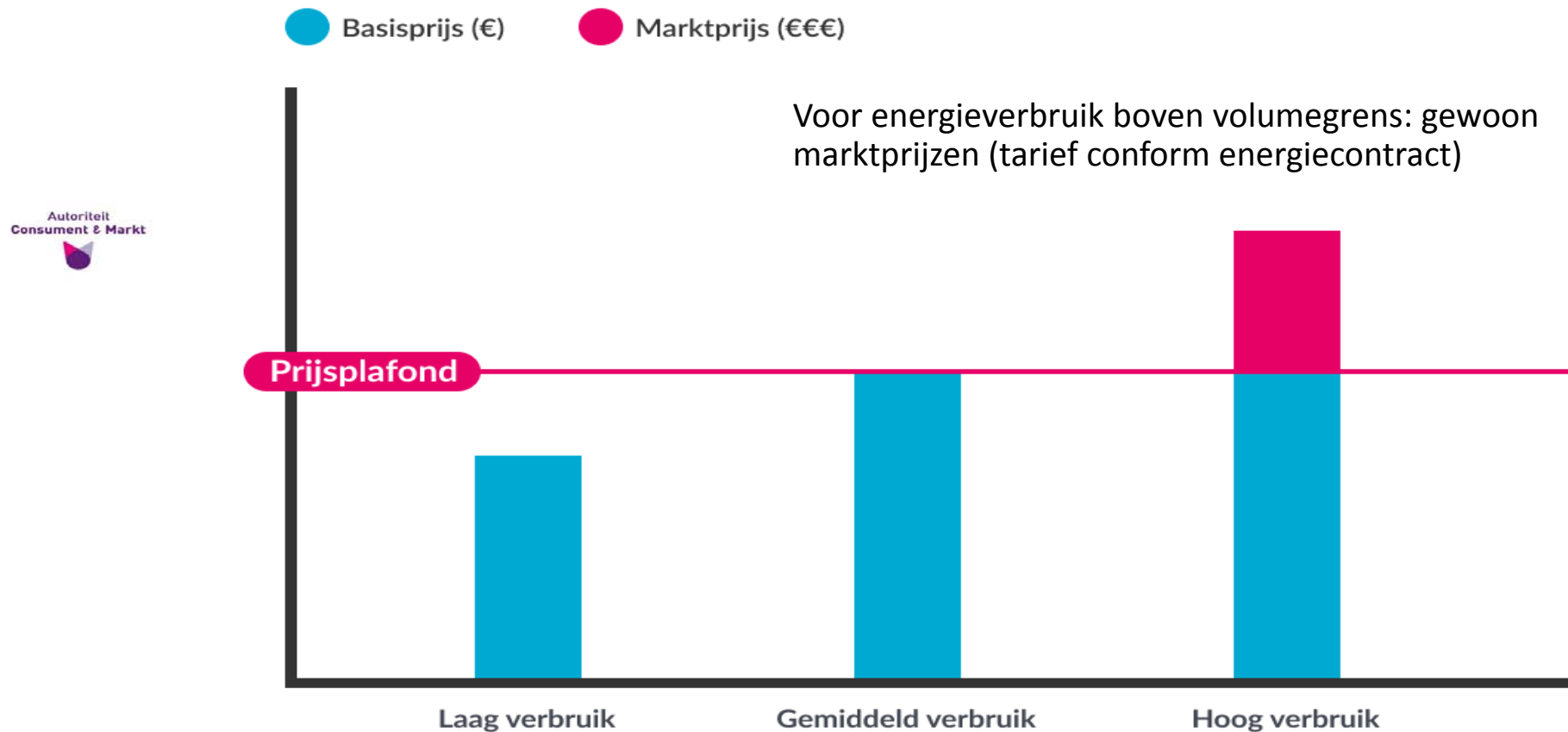
Intensivering toezicht ACM

- Eerste kwartaal 2023: ACM start met actieve monitoring tarieven. Bevorderen van vertrouwen in de redelijkheid van de tarieven. Monitor nog in ontwerpfase.
- Eerste kwartaal 2023: maximale vergoeding voor opzegging van vaste contracten wordt dynamisch.

Opzegvergoeding was gemaximeerd op vaste bedragen afhankelijk van resterende duur contract (bijv. max 50 voor 1 jaar en max 125 euro bij 2,5 jaar). Was daarmee bevorderend voor switchen maar risico voor leveranciers bij aanbieden van vaste contracten.

Energieplafond - betaalbaarheid energie

Ingericht als subsidieregeling, uitgevoerd door RVO

Stelling 1

Geen concurrentie zonder consumentenvertrouwen.
Rapportages over consumententarieven dragen
hier positief aan bij.

Stelling 2

Een ordeningsmodel gebaseerd op mededinging
is niet verenigbaar met betaalbaarheid
als uitgangspunt.

Stelling 3

Waarborgen van de betaalbaarheid schaadt de leveringszekerheid.

Stelling 4

Druk op betaalbaarheid, is winst voor duurzaamheid.

Vragen?

